

DOI: 10.21005/pif.2021.48.C-06

THE WAYS OF TRANSFORMATIONS OF PUBLIC SPACES IN SMALL TOWNS OF SUBCARPATHIA REGION IN THE OPINION OF THE INHABITANTS

KIERUNKI PRZEKSZTAŁCENIA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH MAŁYCH MIAST PODKARPACIA W OPINII MIESZKAŃCÓW

Beata Raś

mgr inż. arch.

Author's Orcid number: 0000-0003-3520-6183

Rzeszów University of Technology, Poland
Faculty of Civil and Environmental Engineering and Architecture
Department of Architectural Design and Engineering Graphics

ABSTRACT

The public spaces of small towns play an important role in the lives of residents. They have commercial, service, recreational and social functions. They should be adapted to the needs of residents. In recent years there have been transformations within the public spaces of many towns of Subcarpathian region. The study includes the results of questionnaire research of residents regarding their opinion on the changes made. The essence of social participation based on dialogue between citizens and local authorities as well as benefits resulting from its application were also indicated. Spatial observation, juxtaposed with public opinion, allowed for the identification of significant issues affecting the perception and use of urban spaces.

Key words: urban space shaping, social participation, questionnaire research.

STRESZCZENIE

Przestrzenie publiczne małych miast odgrywają istotną rolę w życiu mieszkańców. Pełnią funkcję handlową, usługową, rekreacyjną oraz umożliwiają kontakty społeczne. Powinny być dostosowane do potrzeb mieszkańców. W ostatnich latach doszło do transformacji w obrębie przestrzeni publicznych wielu podkarpackich miast. W opracowaniu zawarto wyniki badań ankietowych mieszkańców, dotyczące ich opinii na temat dokonanych zmian. Wskazano również istotę partycypacji społecznej opierającej się na dialogu obywateli z władzami miast oraz korzyści płynące z jej zastosowania. Obserwacja przestrzenna w zestawieniu z opinią publiczną, pozwoliła na określenie istotnych zagadnień wpływających na odbiór i sposób użytkowania przestrzeni miejskiej.

Słowa kluczowe: kształtowanie przestrzeni miejskiej, partycypacja społeczna, badania ankietowe.

1. INTRODUCTION

Public spaces are subject to constant transformation. These places are an important part of the urban structure, so changes within them influence the daily activities and functioning of the community. Man depends on the form of travel, and in the case of small towns on the possibility of using a car. But unlike viewing buildings (places) from a vehicle, the real form of stimulation comes from physically being in the space, offering a wealth of sensory experiences (Lorens P, Martyniuk-Pęczek J. 2010, p. 7).

Public space by its very definition emphasises the essence of social contacts. It is "a fragment of urban space, which through the way it is arranged and its location in the urban structure is designated for the needs of direct contacts between the participants of social life and other social needs of the communities using it, while remaining physically accessible to all interested persons". (Lorens P, Martyniuk-Pęczek J. 2010, p. 10). This is why public spaces are such an important element of the urban structure. This is because they determine the amount of human interaction and thus the attractiveness of a city. The experience of two opposite phenomena, a city full of life and a depopulated city, shows the contrast in public spaces. What is important is not the amount of interaction, but the type of interaction. A few people talking to each other in a small city street can be more stimulating than a lot of people crowding around. Cities need diverse spaces that provide recreational and social activities in combination with good pedestrian accessibility (Gehl J. 2014, p. 63-67).

The transformation of public spaces can always be faced with negative feedback. Major modifications, which interfere with the daily routines of space users, can cause stress and the need to change functional habits. Residents are often concerned about the solutions adopted and criticise the city authorities. This is especially the case in small towns, where the public pays more attention to the public spaces of their city. Inhabitants feel obliged to take care of the environment they live in, because mostly they associate their future with it.

There is a widespread belief among city dwellers that they have little power to interfere in planning studies (Groeger 2012, p. 74). However, in order to create appropriate living conditions in the city by designing valuable public spaces, it is necessary to understand the behaviour of the inhabitants and their expectations towards the solutions adopted, which are directly related to their surroundings. Public spaces should serve their inhabitants, and not only be a representative place without a utilitarian function. One of the forms of community interview is a survey of residents, which was adopted in this study.

2. RESEARCH METHODS

The aim of the study is to determine what issues concerning public spaces are most important to the residents of small towns. The study is based on the results of a questionnaire survey among 10 towns in the Subcarpathian region. The cities chosen for the survey are those with a population of less than 20,000 which underwent transformation of public spaces in the period 2011-2021. These are respectively: Brzozów, Lesko, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Pilzno, Przeworsk, Ropczyce, Sędziszów Małopolski, Sokołów Małopolski. The survey was made available to the inhabitants in July and August 2021 in the on-line mode (internet survey). The survey covered 536 people, including 362 women and 174 men.

The research was also based on an empirical method in the form of spatial observation, which made it possible to specify the characteristics of small towns that influence the daily functioning of their inhabitants. It was conducted during the summer (June-August) of 2021. The juxtaposition of public opinion with spatial observation, relating in particular to the functioning of public space users, made it possible to identify the most important issues that should be taken into account in spatial transformations.

3. ANALYSIS OF THE IMPLEMENTED TRANSFORMATIONS

Each city has different characteristics and spaces which are considered valuable. In small towns in the Subcarpathian region, places of particular interest for both authorities and citizens are the city centres, e.g. city squares and market squares. These spaces are the most easily accessible to all residents and visitors. In many cities they serve as meeting points for social gatherings or organised events.

It has been noted that the tendency in Podkarpackie urban markets is the dominance of car traffic. Unfavourable changes shaped and fixed in the consciousness for many years accustom residents to a functioning pattern that does not work in valuable public spaces, e.g. the main road with a roundabout passing through the middle of the square in Leżajsk. The negative phenomenon is increasing with the introduction of additional car parks surrounding squares, which should primarily serve pedestrians and not cars. The isolation of buildings surrounding the market from the town square (e.g. market square in Ropczyce) is a barrier to the development of local businesses, in particular restaurants. Changes that make it easier for residents to move around the city on foot or by bicycle increase the attractiveness of the public space, resulting in increased sales in shops and a higher turnover of restaurants and cafes (Sadik-Khan J., Solomonow S. 2021, p. 306-308). Such a change was proposed in the new concept of the city market in Leżajsk, where a part of Targowa Street was excluded from car traffic, ensuring free movement of pedestrians. Research shows that people tend to gather more often and make longer contacts on streets with little traffic. In addition, it is influenced by less noise than a busy street and safer use (Montgomery Ch. 2021, pp. 232-236).

Massive felling of old trees in public areas has also been observed. This is met with particular criticism from city residents, who would like to preserve it at least to a minimum extent. Urban greenery is being replaced by paved squares, without a well thought-out spatial composition. Lack of shade in summer causes desertion of the centre and the impression of an empty city (Ropczyce, Lubaczów). The amount of greenery undoubtedly affects the perception of space. Contact with nature positively influences people's moods. Public spaces with empty concrete space, even if well maintained, will not be as popular as spaces full of trees and bushes. Areas surrounded by greenery are always a form of social life (Montgomery Ch. 2021, p. 155-157). The vegetation used in the new spaces is not very varied in species, limited in many cases only to the planting of low trees and shrubs (Gargala M., Lichołai L., Pisa-rek M. 2014, pp. 67-68). Too much paved space around old trees also causes inadequate watering of plants and over-drying of crowns.

Skateparks have become very popular in recent years in several cities, including Lubaczów, Leżajsk, Przeworsk, Ropczyce and Sędziszów Małopolski. Young people like to spend time there and use them as a meeting place. However, the parks are only available at certain times. There are also many playgrounds in each city, which generally meet the conditions for use and are often used by the local community. Jordan gardens have mostly been transformed into some form of playground. However, they are missing the variety that could have a positive impact on children's development.

The insufficient number of benches has been pointed out in the surveyed urban spaces. The small number of places for outdoor rest discourages residents from using the space and spending their free time there. In the case of the city centre, the number of outdoor seasonal cafe spaces is also low (exception in Brzozów), as they should attract people in the summer evenings and be vibrant with life.

4. SOCIAL PARTICIPATION

In the literature there is a variety of definitions depending on the context of participation. However, in the simplest way social participation can be defined as the active participation of residents in decisions about their functioning in the community. Residents of small towns are generally interested in participating in the arranged events. Especially if they are directly involved in co-decision making on issues affecting their lives. This concerns many aspects, e.g. safety, health, organisation of road, bicycle and pedestrian traffic, modernisation and repair of public facilities, changes in public areas.

Residents have the opportunity to petition municipal or district institutions, meet with mayors or participate in smaller neighbourhood community meetings. Each such activity is a form of public participation.

The basic tools of public participation are: surveys (public consultations), charrette workshops and civic budget (Mantey D. 2013, p.1-4). Other actions can be: administrative proceedings, demonstrations, happenings (Hausner 1999, p.42-43). Public consultation is a process of communication between the administration and the residents, thanks to which the information necessary to take action is obtained. It may take place through surveys, polls and meetings. They do not, however, include complaints, applications or community demonstrations (Gawroński 2010, p.24). Charrette workshops are meetings between residents and local authorities, experts and planners to exchange ideas for the future and agree on a common position on the issues discussed (Mantey D. 2013, p.1-4). Typically, workshops develop into multi-day, multi-stage sessions. This helps to build trust between city authorities and residents and to come to a common, acceptable plan of action more quickly. It is important that the outreach of information dissemination includes as many possible forms as possible, including interviews with residents, spatial observations, meetings with different age and professional groups (e.g. landlords in a specific area), community discussions, information in the media (including online portals) (Guranowska-Gruszecka K. 2018, p.10).

The last and most common type of public participation is the civic budget. It is a process in which residents can co-determine the distribution of certain funds from the city budget. It concerns rather city-wide issues, less local ones. Citizens and institutions can submit projects for the budget. Voting takes place in various ways, for example via the Internet. The projects selected by voting have to be implemented and their progress is constantly monitored (in opposite to other forms of participation, which are not binding) (Basaj M. 2013, p. 285-286).

In Poland, public participation is not yet sufficiently effective. The most popular form, used widely in many cities and municipalities, is the civic budget. The other two are used sporadically. Examples include surveys in the municipality of Ruda Śląska, where the survey research helped to develop a strategy for the development of the municipality, and workshops on the revitalisation of the Old City area in Częstochowa, thanks to which a neighbourhood revitalisation plan was detailed (Basaj M. 2013, p. 285-286). It is worth mentioning some examples of social initiatives implemented in other European countries, which have brought positive effects and contributed to the improvement of life in cities:

1. Help - I can't breathe - slogan for anti-smog protests in Belgium. Parents are demanding traffic closures on streets adjacent to schools to reduce air pollution.
2. London Cycling Campaign - Campaign promoting the idea of prioritising pedestrians and cyclists in the city. It works to introduce traffic restrictions in central London districts between 7 a.m. and 7 p.m. It also aims to improve air quality.
3. Living Streets - A concept that promotes healthy living through actions to increase pedestrian routes and reduce car traffic.
4. Mimi - A movement for intercultural harmony in Germany. It is an attempt to communicate between local community groups and immigrants from different countries so that it is possible to live in harmony.
5. My Neighbour App - An application in the Netherlands that facilitates the life of neighbourhood communities. With the app, residents can solve conflicts without the involvement of municipal services, inform each other about problems, events and create joint initiatives.
6. Organic Lea - The movement was created in London in response to residents' dissatisfaction with the constant removal of nearby farmland for new buildings. The campaign supports local fruit and vegetable growers by implementing the idea of universal access to local produce without additional commercial distribution.

7. Parties - Association in Portugal supporting artistic activities. It integrates people by encouraging them to work together on art in public spaces, e.g. making urban furniture, creating murals. (Guranowska-Gruszecka K. 2018, p.13-14)

All these examples originate from large European cities. However, it is not an obstacle to use public participation in smaller towns, especially if it concerns less invasive solutions. One of the ideas that came to fruition in the studied area is the creation of an educational and recreational square in the Witkowice housing estate in Ropczyce (Fig.1). It was created on the initiative of a resident who noticed the potential of the area and used it for the needs of the local community. He also tried to negotiate with the municipality for additional funding to retrofit the site for children and young people. The site now has a field gym, seating areas and road signs and boards to educate young people about road traffic. There is also a hill, which in winter turns into a natural slide for children. The square is very popular, especially in winter. It is therefore worth engaging in dialogue between the authorities and residents in order to ensure that the local community has the right conditions to function in the city.

Ryc. 1. Wejście na Plac edukacyjno-rekreacyjny na osiedlu Witkowice w Ropczycach; Źródło: Fot. Autora

Fig. 1. Entrance to the Education and Recreation Square in Witkowice district in Ropczyce; Source: Author's photo

5. VOICE OF THE INHABITANTS - RESULTS OF THE SURVEY

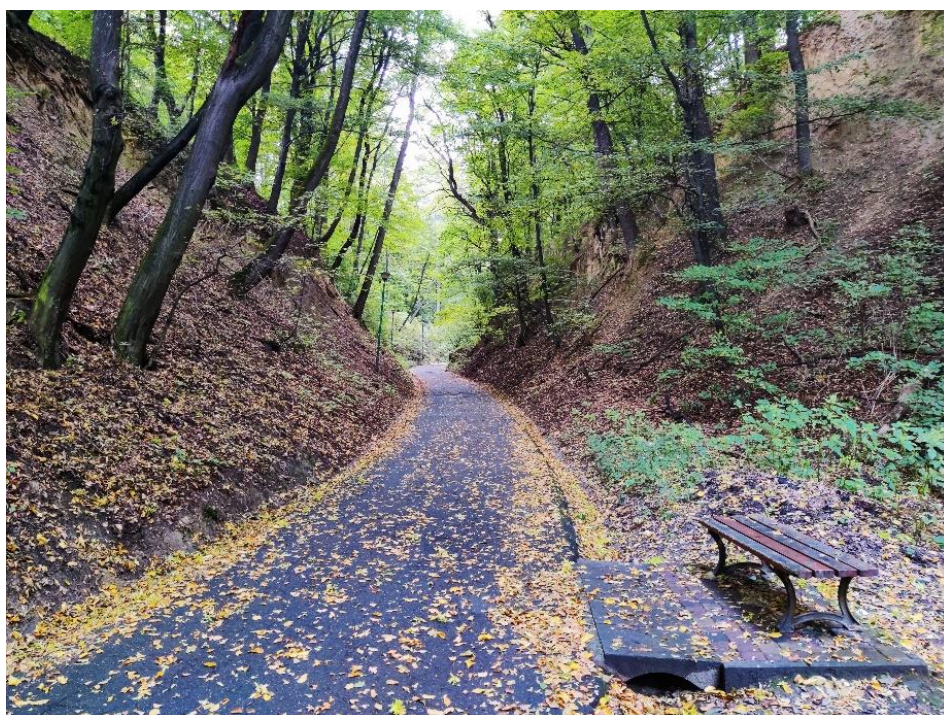
Research among inhabitants of small towns in Subcarpathian region was conducted in July and August 2021. The survey included 536 people, of which 362 were women and 174 men. The age structure of the participants was dominated by the 18-25 and 26-35 age groups, which together accounted for almost 60% of all respondents. The cities that took part in the survey were respectively: Ropczyce (33.6%), Leżajsk (16.1%), Sokółów Młp. (13.1%), Brzozów (9.5%), Przeworsk (6.6%), Sędziszów Młp. (4.8%), Lubaczów (4.4%), Lesko (4.4%), Pilzno (2.7%), Łańcut (2.7%).

Most of the respondents, 69.3%, answered that they have lived or stayed in a small town since birth and 18.2% for more than 15 years. Therefore it can be concluded that respondents know their cities well. When asked why they live in a small town, respondents most often indicated the proximity of

family and friends, peace and quiet, closeness to nature and lack of noise typical of big cities. Only 6.6% of respondents selected the quality of public spaces as a reason. More than that, as many as 57.7% of respondents use public spaces occasionally, several times a month. Then 28.5% indicated an average frequency, i.e. 1-2 times a week and 13.9% a frequent frequency, i.e. almost every day. The most frequently mentioned reasons for using these spaces were: it is the only one available, it is easily accessible, I spend time there with friends. Also indicated were the proximity to the city centre, dining services, the charm of the place and the amount of greenery. So it is mainly the location and the social aspects - the possibility to meet with others in an easily accessible place surrounded by greenery - that are decisive.

Respondents demonstrated a relatively good knowledge of public spaces in their cities, most frequently identifying markets and town squares, parks, playgrounds, Jordan gardens, skate parks, outdoor gyms and bazaars. Opinions on the suitability and satisfaction with the quality of these spaces were highly divided. As a result, Leżajsk was rated lowest in terms of meeting needs and Brzozów, Leżajsk and Lubaczów in terms of the quality of spaces. On the other hand, Ropczyce, where more than 50% of residents are satisfied with the quality of public spaces, and Sokółów Młp. were rated the best (42%). However, the largest group of people of all the cities indicated only partial satisfaction. Some public spaces are exceptionally well maintained in the city, especially the most representative ones. However, there are also a number of places forgotten by the city authorities which residents would be happy to use if they met appropriate conditions. The vast majority of respondents (85%) would be more likely to spend time in public spaces if they were friendlier, more varied and better suited to their needs.

Respondents were asked to indicate the best and worst space. Depending on the city, the votes were different, but statistically the highest ratings were given to parks (e.g. "Switzerland" park in Ropczyce (Fig. 2), "Buczyna Park" in Góra Ropczycka near Sędziszów Młp. (Fig. 3), city parks, Jordan gardens), and the lowest scores were given to city squares and markets. It is quite a surprise, considering the fact that city squares are the most representative spaces and should be a showcase of small towns.

Ryc. 2. Rezerwat przyrody Szwajcaria Ropczycka; Źródło: Fot. Autora

Fig. 2. „Szwajcaria Ropczycka” Nature Reserve; Source: Author's photo

Ryc. 3. Fragment Parku „Buczyna” w Górze Ropczyckiej obok Sędziszowa Młp.; Źródło: Fot. Autora
 Fig. 3. A fragment of "Buczyna" Park in Góra Ropczycka near Sędziszów Młp; Source: Author's photo

The transformations of public spaces are mostly assessed as a change "for the better" or "partly for the better, partly for the worse". Respondents are satisfied with the new paving, lighting and equipment, but complain about the concrete surface of the squares, the lack of trees (natural shade) and greenery in general. A significant problem is also the small number of places to sit and spend time. There is a lack of meeting places that are easy to access, clean, well-maintained and rich in cultural and gastronomic offer. This fact was particularly highlighted by younger respondents. Moreover, the most highly rated spaces that have undergone transformation are the bazaars in Sokołów Młp. and Sędziszów Młp.(Fig.4). These are places where, while buying healthy food, the locals interact by talking to each other and spending some free time together. This underlines how important community integration is for the inhabitants of small towns.

Inhabitants of some cities emphasise that modernized spaces lack water courses, e.g. fountains. The residents of Przeworsk are particularly dissatisfied with this fact, as they also believe that one of the ugliest public areas is a wall by the river, where there used to be a popular bathing site. It was closed due to high water pollution. A factor beyond the city's control was the reason why the Przeworsk people were deprived of a valuable space. Places which were often mentioned as welcome additional public spaces were the developed waterfront, the park and the community garden. There is a high need for people to connect with nature.

The vast majority of respondents (nearly 85%) have never participated in public participation. About 14% of them are not interested in this topic, while as many as 71% of them have not participated in such events or consultations, because there were none, they had not heard about them or they were not properly informed (lack of public information). The remaining respondents engaged at least once

in this type of action, but it had an effect only in 5.8% of cases (32 people). Despite such low effectiveness, inhabitants of small towns show great interest in open consultations, e.g. during thematic and occasional picnics, information and thematic meetings as part of cultural events. The vast majority would like to have an influence on changes in public spaces in their city, while at the same time they believe that open public consultations could positively influence the results of the transformation and the overall satisfaction of the inhabitants with public spaces. According to those surveyed, the local community should have an influence on the process of shaping public spaces (through NGOs, local leaders, councillors, or institutions dealing with urban development and building infrastructure), but both public opinion and the comments of experts or designers should be taken into account.

Ryc. 4. Plac targowy w Sędziszowie Małopolskim, Źródło: Plac targowy, 2019.

Fig. 4. Market square in Sędziszów Małopolski; Source: Plac targowy 2019

One of the most controversial issues which divided the opinion of those surveyed was whether the city authorities make every effort to provide the inhabitants with the best possible quality of public spaces, e.g. by consulting experts, consulting the inhabitants, architectural competitions and hiring appropriate designers. Some people could not answer this question, probably due to lack of knowledge about the actions of those in power. Most cities had a comparable number of positive and negative responses. The biggest advantage of strictly positive answers was given by Sokołów Młp. (41%), and negative responses from Leżajsk (73%), Lubaczów (67%), Przeworsk (66%), Ropczyce (50%), Brzozów (46%). Considering the previously mentioned statistics that the inhabitants of Ropczyce are the most satisfied with the quality of public spaces in their city, it seems unnatural that there is a simultaneous deficiency in the activities of the municipal authorities. Therefore, one may conclude that despite general satisfaction, Ropczyce inhabitants require more involvement on their

part. The other cities mentioned above (apart from Przeworsk, which showed a neutral attitude) overlap in the statistics of satisfaction with the quality and suitability for users' needs.

One of the most controversial issues which divided the opinion of those surveyed was whether the city authorities make every effort to provide the inhabitants with the best possible quality of public spaces, e.g. by consulting experts, consulting the inhabitants, architectural competitions and hiring appropriate designers. Some people could not answer this question, probably due to lack of knowledge about the actions of those in power. Most cities had a comparable number of positive and negative responses. The biggest advantage of strictly positive answers was given by Sokołów Młp. (41%), and negative responses from Leżajsk (73%), Lubaczów (67%), Przeworsk (66%), Ropczyce (50%), Brzozów (46%). Considering the previously mentioned statistics that the inhabitants of Ropczyce are the most satisfied with the quality of public spaces in their city, it seems unnatural that there is a simultaneous deficiency in the activities of the municipal authorities. Therefore, one may conclude that despite general satisfaction, Ropczyce inhabitants require more involvement on their part. The other cities mentioned above (apart from Przeworsk, which showed a neutral attitude) overlap in the statistics of satisfaction with the quality and suitability for users' needs.

Renovating the pavement and providing new benches and lighting is not sufficient action on the part of the authorities according to the inhabitants. The users of space are now more demanding and expect modern, varied solutions, designed according to their needs. As many as 77% of respondents believe that public spaces in big cities are better than those in small towns, for these reasons. Respondents were also given the opportunity to speak freely about public spaces in their cities. The statements show directly their dissatisfaction with the current state of matters and their hope that the situation will improve and their voice will be heard. It is worth quoting some of them:

- *The biggest problem of public spaces in my city is the lack or very little greenery. The only eye-friendly place in this aspect is the park. I hope that the trend of pouring concrete and paving all renovated public places, especially market squares, will soon be over. This is a huge disadvantage of revitalised sites, not only in my town. (Resident of Brzozów)*
- *The city cares mainly for representative places, such as the market square, and neglects natural parks, such as the "Switzerland" park in Ropczyce, which has a great potential. After renovation, the market has become a paved square with car parks, there is no shade. It is difficult to spend time there apart from organised city events. (Resident of Ropczyce)*
- *Public space in my city does not move with the times. City authorities lay paving stones and patch up holes in the asphalt, sometimes plant flowers in pots and repaint the benches. They lack vision and ideas, and are not open to debate and consultation. (...) (Resident of Sędziszów Młp.)*
- *Leżajsk has turned from a beautiful, friendly town into a concrete space. The cutting down of trees along Mickiewicza Street, Pod Kasztanami Street or in the market square resulted in ugly, neglected buildings being exposed. An image tragedy! (Resident of Leżajsk)*
- *There is a lot of renovation work going on in Leżajsk at the moment. (...) The main square or the square in front of the MCK are slowly turning into a sheet of concrete. It seems to me that because there won't be a single bit of shade in these places, after the modernization is finished (...) (especially on hot days) they will be empty. (Resident of Leżajsk)*
- *Above all, there is a lack of green areas, too much space is occupied by concrete. In addition, there are numerous playgrounds in Sędziszów Młp. but there are hardly any places for people of my age (20). Despite the human scale, the public spaces in my town are not designed in such a way to make people feel good. (Resident of Sędziszów Młp.)*
- *Few places where young people can hang out. (...) Meetings of young people usually take place at the skatepark, and after 10 p.m. they move to a large car park near Inter Marche, where there are neither benches nor good lighting. (Inhabitant of Przeworsk)*
- *Young people have no place to meet. (Resident of Ropczyce)*
- *There is a need for places where people can meet and unite. (Resident of Sokołów Młp.)*

6. SUMMARY

The opinions of the residents have mostly confirmed the problems observed in the public spaces of the surveyed cities. The transformations are assessed positively only in terms of modernisation, renewal of surfaces and equipment. The renovated spaces lack elements which would improve social contacts. Meeting places proved to be especially important for the inhabitants. In the era of the increasing digitalisation of society, it seems all the more important to take care of interpersonal relations.

A repetitive pattern of removing urban greenery and replacing it with paved surfaces is not the answer to the inhabitants' needs. Creating a huge square for urban events will not result in a large number of people using it on a daily basis. Such activities require the planning of an appropriate spatial composition, which is lacking in the realised projects. Privileging of cars causes additional isolation of city squares from the frontage of buildings, negatively influencing safety of use and making it difficult to use services.

Residents give positive ratings to places where they can meet or relax. The most frequently indicated spaces in this aspect were busy town markets and well-maintained town parks with plenty of greenery.

The example of the resident of Ropczyce, trying to provide a new public space for the children of his neighbourhood, shows that small towns are inhabited by people full of initiative. The results of the survey confirm that the community is ready to engage in discussion. Getting to know the residents' opinions enables their actual needs to be taken into account in the planning process. Examples of public participation are proof of the positive influence on the shaping of public spaces. It is therefore worth engaging in dialogue with the residents, so that small cities have a chance to become vibrant centres that meet the higher needs of society.

KIERUNKI PRZEKSZTAŁCEN PRZESTRZENI PUBLICZNYCH MAŁYCH MIAST PODKARPACIA W OPINII MIESZKAŃCÓW

1. WPROWADZENIE

Przestrzenie publiczne ulegają nieustannym transformacjom. Miejsca te stanowią istotny składnik struktury miejskiej, zatem zmiany zachodzące w ich obszarze wpływają na codzienną aktywność i model funkcjonowania społeczności. Człowiek uzależniony jest od formy przemieszczania się, a w przypadku małych miast od możliwości posługiwania się samochodem. W przeciwieństwie jednak do oglądania budynków (miejsc) z pojazdu, prawdziwą formą stymulacji jest przebywanie fizycznie w danej przestrzeni, oferujące bogactwo wrażeń zmysłowych (Lorens P, Martyniuk-Pęczek J. 2010, s. 7).

Przestrzeń publiczna z samej definicji podkreśla istotę kontaktów społecznych. Jest to „fragment przestrzeni miejskiej, który poprzez sposób swojego urządzenia oraz lokalizację w strukturze urbanistycznej jest prze-znaczony na potrzeby realizacji bezpośrednich kontaktów pomiędzy uczestnikami życia społecznego oraz innych potrzeb społecznych korzy-stających z niego zbiorowości, pozostając jednocześnie fizycznie dostępny dla wszystkich zainteresowanych osób” (Lorens P, Martyniuk-Pęczek J. 2010, s. 10). Dlatego przestrzenie publiczne stanowią tak ważny element tkanki miejskiej. Decydują bowiem o ilości interakcji międzyludzkich, a tym samym o atrakcyjności miasta. Doświadczanie dwóch przeciwnych zjawisk, miasta pełnego życia i miasta wyludnionego, pokazuje kontrast w przestrzeniach publicznych. Nie jest istotna jednak sama ilość interakcji, a ich rodzaj. Kilka osób rozmawiających ze sobą na małej, miejskiej uliczce może być zjawiskiem bardziej zachęcającym, niż tłum przeciskających się ludzi. Miasta potrzebują zróżnicowanych przestrzeni, które będą zapewniać aktywność rekreacyjną i społeczną w połączeniu z dobrą dostępnością dla pieszych (Gehl J. 2014, s. 63-67).

Transformacje przestrzeni ogólnodostępnych zawsze mogą się spotkać z nieprzychylnymi głosami. Znaczne modyfikacje, ingerujące w codzienne przyzwyczajenia użytkowników przestrzeni mogą powodować stres i konieczność zmiany nawyków funkcjonalnych. Mieszkańcy często są zaniepokojeni przyjętymi rozwiązaniami krytykując władze miast. Takie zjawisko dotyczy w szczególności małych ośrodków, gdzie społeczność w większym stopniu przywiązuje uwagę do przestrzeni publicznych swojego miasta. Mieszkańcy czują się zobowiązani do dbania o środowisko, w którym przebywają, ponieważ w dużej mierze wiążą z nim swoją przyszłość.

Wśród mieszkańców miast panuje powszechne przekonanie o ich niewielkiej możliwości w ingerencji w opracowania planistyczne (Groeger 2012, s. 74). Jednak aby stworzyć odpowiednie warunki życia w mieście poprzez projektowanie wartościowych przestrzeni publicznych, konieczne jest poznanie zachowań mieszkańców i ich oczekiwań względem przyjętych rozwiązań, związanych bezpośrednio z ich otoczeniem. Przestrzenie publiczne powinny bowiem służyć mieszkańcom, a nie być jedynie miejscem reprezentacyjnym bez funkcji użytkowej. Jedną z form wywiadu środowiskowego jest ankietyzacja mieszkańców, którą przyjęto w niniejszym opracowaniu.

2. METODY BADAWCZE I OPIS BADAŃ

Celem badań jest określenie jakie kwestie dotyczące przestrzeni publicznych są dla mieszkańców małych miast najważniejsze. Podstawą opracowania są wyniki ankiety obejmującej 10 podkarpackich miast. Do jej przeprowadzenia wybrano miasta, których liczba ludności nie przekracza 20tys. oraz które w okresie 2011-2021r. przeszły transformacje przestrzeni publicznych. Są to odpowiednio: Brzozów, Lesko, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Pilzno, Przeworsk, Ropczyce, Sędziszów Małopolski, Sokołów Małopolski. Ankietę udostępniono mieszkańcom w lipcu i sierpniu 2021r. w trybie on-line (ankieta internetowa). Badaniami objęto 536 osób, w tym 362 kobiety oraz 174 mężczyzn.

Badania opierały się również na metodzie empirycznej w postaci obserwacji przestrzennej, która pozwoliła na wyszczególnienie cech małych miast, które wpływają na codzienne funkcjonowanie mieszkańców. Przeprowadzono je w okresie letnim (czerwiec-sierpień) 2021r.. Zestawienie opinii publicznej z obserwacją przestrzenną odnoszącą się w szczególności do funkcjonowania użytkowników w przestrzeni publicznej, pozwoliło na określenie najistotniejszych zagadnień, które powinny być brane pod uwagę przy transformacjach przestrzennych.

3. ANALIZA PRZEPROWADZONYCH TRANSFORMACJI

Każde miasto posiada inną specyfikę oraz przestrzenie, które są uważane za wartościowe. W małych miastach podkarpackich, miejscami będącymi przedmiotem szczególnego zainteresowania zarówno ze strony władz, jak i obywateli są centra, np. rynki i place miejskie. Są to przestrzenie najłatwiej dostępne dla wszystkich mieszkańców i przyjezdnych. W wielu miastach stanowią punkt spotkań towarzyskich, czy zorganizowanych wydarzeń.

Zauważono, że tendencją w podkarpackich rynkach miejskich jest dominacja ruchu samochodowego. Niekorzystne zmiany wykształtowane i utrwalone w świadomości przez wiele lata przyzwyczajają mieszkańców do schematu funkcjonowania, który nie sprawdza się w wartościowych przestrzeniach publicznych, np. główna droga z rondem biegnąca przez środek rynku w Leżajsku. Negatywne zjawisko pogłębia się poprzez wprowadzanie dodatkowych parkingów otaczających place, które docelowo przecież powinny służyć pieszym, a nie samochodom. Izolacja budynków otaczających rynek od placu miejskiego (np. rynek w Ropczycach) to bariera dla rozwoju lokali, w szczególności gastronomicznych. Zmiany ułatwiające mieszkańcom poruszanie się po mieście pieszo lub rowerem zwiększają atrakcyjność przestrzeni publicznej, co w rezultacie przekłada się na zwiększenie sprzedaży w sklepach i większego obrotu restauracji i kawiarni (Sadik-Khan J., Solomonow S. 2021, s. 306-308). Taką zmianę zaproponowano w nowej koncepcji rynku w Leżajsku, gdzie wyłączono z ruchu drogowego część ul. Targowej, zapewniając swobodne poruszanie się pieszych. Badania pokazują, że na ulicach o małym natężeniu ruchu drogowego ludzie częściej się gromadzą i nawiązują dłuższe kontakty. Dodatkowo wpływa na to mniejsza ilość hałasu, niż w przypadku ruchliwej ulicy oraz bezpieczeństwo użytkowania (Montgomery Ch. 2021, s. 232-236).

Zaobserwowano również masową wycinkę starych drzew w publicznych obszarach. Spotyka się to ze szczególną krytyką mieszkańców miast, którzy chcieliby przynajmniej w minimalnym stopniu ją zachować. Zielen miejska zastępowana jest wybrukowanymi placami, bez przemyślanej kompozycji przestrzennej. Brak cienia w okresie letnim powoduje wyludnienie centrum i wrażenie miasta pustego (Ropczyce, Lubaczów). Ilość zieleni bez wątpliwości rzutuje na odbiór przestrzeni. Kontakt z przyrodą wpływa pozytywnie na samopoczucie ludzi. Miejsca publiczne z pustą, betonową przestrzenią, nawet jeśli są zadbane, nie będą cieszyły się taką popularnością, jak przestrzenie pełne drzew i krzewów. Tereny otoczone zielenią, stanowią zawsze formę życia społecznego (Montgomery Ch. 2021, s. 155-157). Zastosowana w nowych przestrzeniach roślinność jest mało zróżnicowana gatunkowo, ograniczona w wielu przypadkach zaledwie do posadzenia niskich drzew i krzewów (Gargala M., Lichołai L., Pisarek M. 2014, s. 67-68). Zbyt duża ilość wybrukowanej przestrzeni wokół starych drzew powoduje także nieodpowiednie nawodnienie roślin i przesuszenie koron.

Dużą popularnością cieszą się powstałe w ostatnich latach w kilku miastach skateparki, m.in. w Lubaczowie, Leżajsku, Przeworsku, Ropczycach i Sędziszowie Małopolskim. Młodzież chętnie spędza tam czas i traktuje je jako miejsce spotkań. Parki są jednak dostępne wyłącznie w określonych godzinach. W każdym mieście znajduje się również mnóstwo placów zabaw, które na ogół spełniają warunki użytkowania i są często wykorzystywane przez lokalną społeczność. Ogrody jordanowskie w większości zostały przekształcone w jakąś formę placu zabaw. Brakuje im jednak różnorodności, która mogłaby pozytywnie wpłynąć na rozwój dzieci.

W badanych przestrzeniach miejskich zwrócono uwagę na niewystarczającą ilość ławek. Niewielka ilość miejsc do wypoczynku zniechęca mieszkańców do korzystania z przestrzeni i spędzania tam wolnego czasu. Brakuje również ogródków sezonowych (wyjątek w Brzozowie), które w letnie wieczory powinny tłumnie przyciągać mieszkańców i tętnić życiem.

4. PARTYCYPACJASPOŁECZNA

W literaturze istnieje mnogość definicji w zależności od kontekstu partycypacji. Jednak w najprostszy sposób można określić partycypację społeczną, jako aktywny udział mieszkańców w podejmowaniu decyzji dotyczących ich funkcjonowania w społeczności. Mieszkańcy małych miast są na ogół zainteresowani uczestnictwem w otaczających ich wydarzeniach. Szczególnie jeśli są związane bezpośrednio ze współdecydowaniem o kwestiach wpływających na ich życie. Dotyczy to wielu aspektów, np. bezpieczeństwa, zdrowia, organizacji ruchu drogowego, rowerowego i pieszego, modernizacji i naprawy sprzętów ogólnodostępnych, zmian w obszarach publicznych. Mieszkańcy mają możliwość wniesienia petycji do instytucji gminnych lub powiatowych, spotkania z burmistrzami miast, czy uczestniczenia w mniejszych spotkaniach społeczności osiedlowych. Każda taka aktywność jest formą partycypacji społecznej.

Podstawowymi narzędziami partycypacji społecznej są: badania ankietowe (konsultacje społeczne), warsztaty charrette oraz budżet obywatelski (Mantey D. 2013, s.1-4). Pozostałymi akcjami mogą

być: postępowanie administracyjne, demonstracje, happeningi (Hausner 1999, s.42-43). Konsultacja społeczna to proces komunikacji administracji z mieszkańcami, dzięki której zdobywa się potrzebne do podjęcia działań informacje. Mogą one odbywać się poprzez ankiety, sondaże, spotkania. Nie należą jednak do nich skargi, wnioski czy manifestacje społeczności (Gawroński 2010, s.24). Warsztaty charrette to spotkania mieszkańców z władzami lokalnymi, ekspertami oraz planistami, mające na celu wymianę pomysłów na przyszłość i uzgodnienie wspólnego stanowiska w omawianych kwestiach (Mantey D. 2013, s.1-4). Zazwyczaj warsztaty przekształcają się w wielodniowe, wieloetapowe sesje. Pomaga to budować zaufanie na linii władze miasta – mieszkańcy oraz szybciej dochodzić do wspólnego, zadowalającego planu działania. Istotne jest, aby zasięg propagowania informacji zawierał jak najwięcej możliwych form, m.in. rozmowy z mieszkańcami, obserwacje przestrzenne, spotkania z różnymi grupami wiekowymi i zawodowymi (np. właściciele lokalów w określonym obszarze), dyskusje środowiskowe, informacje w mediach (w tym na portalach internetowych) (Guranowska-Gruszecka K. 2018, s.10).

Ostatnim i najbardziej powszechnym typem partycypacji społecznej jest budżet obywatelski. Jest to proces, w którym mieszkańcy mogą współdecydować o dystrybucji określonych środków budżetu miasta. Dotyczy to kwestii raczej ogólnomiejskich, mniej lokalnych. Obywatele i instytucje mogą zgłaszać projekty do budżetu. Głosowanie odbywa się na różne sposoby, np. przez internet. Wybrane drogą głosowania projekty muszą zostać zrealizowane, a ich przebieg jest nieustannie monitorowany (w przeciwieństwie do pozostałych form partycypacji, które nie są wiążące) (Basaj M. 2013, s. 285-286).

W Polsce partycypacja społeczna nie jest jeszcze wystarczająco skuteczna. Najbardziej popularną formą, stosowaną powszechnie w wielu miastach i gminach, jest budżet obywatelski. Natomiast dwie pozostałe używane są sporadycznie. Przykładem mogą być badania ankietowe w gminie Ruda Śląska, gdzie uzyskane dane były pomocą w opracowaniu strategii rozwoju gminy oraz warsztaty dotyczące rewitalizacji obszaru Starego Miasta w Częstochowie, dzięki którym uszczegółowiono plan rewitalizacji dzielnicy (Basaj M. 2013, s. 285-286). Warto przytoczyć kilka przykładów inicjatyw społecznych wprowadzonych w życie w innych krajach Europy, które przyniosły pozytywne skutki i przyczyniły się do poprawy życia w miastach:

1. Help – I can't breathe – Hasło protestów antysmogowych w Belgii. Rodzice domagają się zamknięcia ruchu kołowego na ulicach przyległych do szkół, by zmniejszyć zanieczyszczenie powietrza.
2. London Cycling Campaign – Kampania promująca ideę priorytetowego traktowania pieszych i rowerzystów w mieście. Działa na rzecz wprowadzenia ograniczenia ruchu kołowego w centralnych dzielnicach Londynu w godzinach 7-19. Celem jest również poprawa jakości powietrza.
3. Living Streets – Idea promująca zdrowy tryb życia poprzez działania dążące do zwiększenia liczby ciągów pieszych i ograniczenia ruchu samochodowego.
4. Mimi – Ruch działający na rzecz zgodnego życia międzykulturowego w Niemczech. Jest to próba porozumienia pomiędzy grupami społeczności lokalnej i imigrantów z różnych krajów, aby możliwe było życie w harmonii.
5. My Neighbour App – Aplikacja działająca w Holandii, ułatwiająca życie wspólnot sąsiedzkich. Dzięki aplikacji mieszkańcy mogą rozwiązywać konflikty bez udziału służb miejskich, informować się o problemach, wydarzeniach i tworzyć wspólne inicjatywy.
6. Organic Lea – Ruch powstał w Londynie w odpowiedzi na niezadowolenie mieszkańców z nieustannej likwidacji okolicznych terenów uprawnych na rzecz nowej zabudowy. Kampania wspiera lokalnych hodowców warzyw i owoców poprzez wdrożenie idei powszechnego dostępu do produktów miejscowych bez dodatkowej dystrybucji handlowej.
7. Parties – Stowarzyszenie w Portugalii wspierające działalność artystyczną. Integruje ludzi, zachęcając ich do wspólnej pracy nad sztuką w przestrzeniach publicznych, np. wykonywanie mebli miejskich, tworzenie murali. (Guranowska-Gruszecka K. 2018, s.13-14)

Wszystkie powyższe przykłady mają swoje źródło w dużych europejskich ośrodkach. Nie jest jednak przeszkodą, aby stosować partycypację społeczną w mniejszych miastach, szczególnie jeśli dotyczy to mniej inwazyjnych rozwiązań. Jedną z idei, która doszła do skutku na badanym obszarze, jest stworzenie Placu edukacyjno-rekreacyjnego na osiedlu Witkowice w Ropczycach (Ryc.1). Powstał z inicjatywy mieszkańca, który zauważył potencjał terenu i wykorzystał go na potrzeby lokalnej społeczności. Starał się również wynegocjować z gminą dodatkowe środki finansowe w celu doposażenia miejsca dla dzieci i młodzieży. Teren obecnie posiada siłownię polową, miejsca do siedzenia oraz znaki drogowe i tablice edukujące młodzież w zakresie ruchu drogowego. Znajduje się tam też górka, która w zimie przekształca się w naturalną zjeżdżalnię dla dzieci. Plac cieszy się dużą popularnością, szczególnie w okresie zimowym. Warto zatem podejmować dialog władz z mieszkańcami, aby zapewnić lokalnej społeczności odpowiednie warunki do funkcjonowania w mieście.

5. GŁOS MIESZKAŃCÓW – WYNIKI PRZEPROWADZONEJ ANKIETY

Badania wśród mieszkańców małych miast Podkarpacia przeprowadzono w lipcu i sierpniu 2021r.. Badaniami objęto 536 osób, w tym 362 kobiet oraz 174 mężczyzn. W strukturze wiekowej respondentów dominowały grupy od 18 do 25 lat oraz od 26 do 35 lat, które w sumie stanowiły prawie 60% wszystkich ankietowanych. Miastami, które wzięły udział w badaniu były odpowiednio: Ropczyce (33,6%), Leżajsk (16,1%), Sokołów Młp. (13,1%), Brzozów (9,5%), Przeworsk (6,6%), Sędziszów Młp. (4,8%), Lubaczów (4,4%), Lesko (4,4%), Pilzno (2,7%), Łańcut (2,7%).

Większość badanych, bo aż 69,3%, odpowiedziała, że mieszka lub przebywa w małym mieście od urodzenia, a 18,2% - dłużej niż 15 lat. Wnioskować więc można, że ankietowani dobrze znają swoje miasta. Za-pytani, dlaczego mieszkają w małym mieście, najczęściej wskazywali na bliskość rodziny i znajomych, ciszę i spokój, bliskość natury oraz brak zgiełku charakterystycznego dla dużych miast. Zaledwie 6,6% ankietowanych wybrało jako powód jakość przestrzeni publicznych. Ponadto, aż 57,7% respondentów korzysta z przestrzeni publicznych sporadycznie, kilka razy w miesiącu. Następnie 28,5% wskazało na częstotliwość przeciętną, czyli 1-2 razy w tygodniu i 13,9% na częstą, czyli prawie codziennie. Najczęściej wymienianymi powodami, dla których korzystają z tych przestrzeni były: to jedyne jakie są dostępne, są łatwo dostępne, spędzam tam czas ze znajomymi. Wskazywane również były bliskość centrum, usług gastronomicznych, urokliwość miejsca i ilość zieleni. Zatem decydują głównie lokalizacja i aspekty społeczne – możliwość spotkania się z innymi w łatwo dostępnym miejscu w otoczeniu zieleni.

Ankietowani wykazali się stosunkowo dobrą znajomością przestrzeni publicznych w swoich miastach, wskazując najczęściej rynki oraz place miejskie, parki, place zabaw, ogrody jordanowskie, skateparki, siłownie plenerowe i targowiska. Opinie na temat dopasowania do potrzeb oraz zadowolenia z jakości tych przestrzeni były bardzo podzielone. W rezultacie najgorzej pod względem dopasowania do potrzeb oceniany był Leżajsk, a pod względem jakości przestrzeni Brzozów, Leżajsk i Lubaczów. Natomiast najlepiej ocenione zostały Ropczyce, gdzie ponad 50% mieszkańców jest zadowolona z jakości przestrzeni publicznych, oraz Sokołów Młp (42%). Największa jednak grupa osób spośród wszystkich miast wskazywała jedynie częściową satysfakcję. Pewne przestrzenie publiczne są wyjątkowo zadbane w mieście, szczególnie te najbardziej reprezentacyjne. Natomiast jest również sporo miejsc zapomnianych przez władze miast, z których mieszkańcy chętnie by korzystali, gdyby spełniały odpowiednie warunki. Zdecydowana większość ankietowanych (aż 85%) chętniej spędzałaby czas w przestrzeniach publicznych, gdyby były bardziej przyjazne, urozmaicone i lepiej dopasowane do ich potrzeb.

Ankietowani zostali poproszeni o wskazanie najlepszej i najgorszej przestrzeni. W zależności od miasta, głosy były różne, jednak statystycznie najwyższej oceniane były parki (np. Szwajcaria Ropczycka (Ryc.2), Park Buczyzna w Górze Ropczyckiej obok Sędziszowa Młp. (Ryc.3), parki miejskie, ogrody jordanowskie), a najniższej rynki i place miejskie. Jest to dość dużym zaskoczeniem, zważywszy na fakt, że rynki miejskie są przestrzeniami najbardziej reprezentacyjnymi i powinny być wizytówką małych miast.

Transformacje przestrzeni w większości oceniane są jako zmiana „na lepsze” lub „częściowo na lepsze, częściowo na gorsze”. Ankietowani zadowoleni są z nowych nawierzchni, oświetlenia, sprzętów, jednak skarżą się na wybetonowanie placów, brak drzew (czyli naturalnego cienia) i ogólnie zieleni. Istotnym problemem jest również niewielka ilość miejsc do siedzenia i spędzania czasu. Mieszkańcom brakuje urządzonych miejsc do spotkań, które będą łatwo dostępne, czyste, zadbane, bogate w ofertę kulturalną i gastronomiczną. Szczególnie na ten fakt zwracali uwagę młodszy ankietowani. Ponadto, najlepiej ocenianymi przestrzeniami, które przeszły transformację są targowiska w Sokołowie Młp i Sędziszowie Młp.(Ryc.4). Są to miejsca, gdzie przy okazji zakupu zdrowej żywności, miejscowi wchodzi w interakcję rozmawiając ze sobą, spędzając razem chwilę wolnego czasu. Podkreśla to, jak istotna dla mieszkańców małych miast jest integracja społeczności.

Mieszkańcy niektórych miast podkreślają, że w modernizowanych przestrzeniach brakuje cieków wodnych, np. fontann. Szczególnie niezadowolony z tego faktu są mieszkańcy Przeworska, którzy dodatkowo uważają, że jednym z najbrzydszych terenów ogólnodostępnych jest murek nad rzeką, gdzie niegdyś znajdowało się popularne kąpielisko. Zostało zamknięte z uwagi na wysokie zanieczyszczenie wody. Czynnikiem niezależnym od działań miasta stał się przyczyną odebrania Przeworszczanom wartościowej przestrzeni. Miejscami, które często wymieniano, jako mile widziane dodatkowe przestrzenie publiczne były zagospodarowane bulwary, park oraz ogród społeczny. Istnieje wysoka potrzeba obcowania ludzi z naturą.

Stanowczą większość ankietowanych (blisko 85%) nigdy nie brała udziału w partycypacji społecznej. Około 14% z nich nie interesuje się tym tematem, natomiast aż 71% to osoby, które nie uczestniczyły w tego typu wydarzeniach, czy konsultacjach, ponieważ takowych nie było, nie słyszeli o nich lub nie zostali wcześniej odpowiednio poinformowani (brak informacji powszechnej). Pozostali ankietowani zaangażowali się przynajmniej raz w tego typu akcję, jednak efekty przyniosło to zaledwie w 5,8% przypadków (32 osoby). Pomimo tak słabej skuteczności, mieszkańcy małych miast wykazują duże zainteresowanie otwartymi konsultacjami, np. podczas pikników tematycznych i okolicznościowych, spotkań informacyjno-tematycznych w ramach wydarzeń kulturowych. Zdecydowana większość chciałaby mieć wpływ na zmiany w przestrzeniach publicznych w swoim mieście, jednocześnie uważając, że otwarte konsultacje społeczne mogłyby pozytywnie wpłynąć na rezultaty transformacji i ogólne zadowolenie mieszkańców z przestrzeni publicznych. Według ankietowanych, społeczność lokalna powinna mieć wpływ na proces kształtowania przestrzeni publicznych (za pośrednictwem organizacji pozarządowych, lokalnych liderów, radnych lub instytucji zajmujących się rozwojem miast infrastrukturą budowlaną), jednak powinno się brać pod uwagę zarówno opinię publiczną, jak i uwagi ekspertów czy projektantów.

Jedną z najbardziej kontrowersyjnych kwestii, która podzieliła opinię ankietowanych, było określenie, czy władze danego miasta podejmują wszelkie możliwe starania, by zapewnić mieszkańcom jak najlepszą jakość przestrzeni publicznych, m.in. poprzez konsultacje z ekspertami, konsultacje z mieszkańcami, konkursy architektoniczne oraz zatrudnienie odpowiednich projektantów. Część osób nie potrafiła odpowiedzieć na to pytanie, prawdopodobnie z braku wiedzy na temat działań rządzących. Większość miast posiadała porównywalną liczbę reakcji pozytywnych i negatywnych. Największą przewagę ściśle pozytywnych odpowiedzi otrzymał Sokołów Młp. (41%), a negatywnych Leżajsk (73%), Lubaczów (67%), Przeworsk (66%), Ropczyce (50%), Brzozów (46%). Zważywszy na wcześniej wspomniane statystyki, mówiące o tym, że mieszkańcy Ropczyc są najbardziej zadowoleni z jakości przestrzeni publicznych w swoim mieście, nienaturalny wydaje się jednoczesny niedosyt w działaniach władz miejskich. Można zatem wnioskować, że pomimo ogólnego zadowolenia, Ropczykanie wymagają większego zaangażowania z ich strony. Pozostałe, wspomniane wyżej miasta (poza Przeworskiem, które wykazywało neutralny stosunek) pokrywają się w statystykach dotyczących zadowolenia z jakości oraz dopasowania do potrzeb użytkowników.

Odnowienie nawierzchni oraz postawienie nowych ławek i oświetlenia nie jest wystarczającym działaniem ze strony władz według mieszkańców. Użytkownicy przestrzeni są obecnie bardziej wymagający i oczekują nowoczesnych, zróżnicowanych rozwiązań, zaprojektowanych odpowiednio pod ich potrzeby. Aż 77% respondentów uważa, że przestrzenie publiczne w dużych miastach są lepsze od tych w małych, właśnie z powyższych powodów. Ankietowani otrzymali również możliwość wol-

nej wypowiedzi dotyczącej przestrzeni publicznych w ich miastach. Ukazują one w bezpośredni sposób niezadowolenie z obecnego stanu rzeczy oraz nadzieję na poprawę sytuacji i wysłuchanie ich głosu. Warto przytoczyć niektóre z nich:

- *Największym problemem przestrzeni publicznych w moim mieście jest brak lub bardzo mała ilość zieleni. Jedynym przyjaznym dla oka pod tym względem miejscem jest park. Mam nadzieję, że wkrótce minie moda na zalewanie betonem i wykładanie kostką wszystkich odnawianych miejsc publicznych, zwłaszcza rynków. Jest to ogromny minus rewitalizowanych obiektów, nie tylko w moim mieście. (Mieszkanca Brzozowa)*
- *Miasto dba głównie o reprezentacyjne miejsca, takie jak rynek, a zaniedbuje naturalne parki, np. Szwajcarię Ropczycką, która ma duży potencjał. Rynek po remoncie stał się wybrukowanym placem z parkingami, nie ma cienia. Trudno tam spędzać czas poza zorganizowanymi imprezami miejskimi. (Mieszkanca Ropczyc)*
- *Przestrzeń publiczna w moim mieście nie idzie z duchem czasu. Miejscy zarządcy układają kostkę i łatają dziury w asfalcie, czasem zasadzą kwiaty w donicach i odmalują ławki. Brak im wizji, pomysłu, nie są nastawieni na debaty i konsultacje. (...) (Mieszkaniec Sędziszowa Młp.)*
- *Leżajsk z pięknego, przyjaznego miasteczka zamienił się w wybrukowaną przestrzeń. Wycięcie drzew wzdłuż ulicy Mickiewicza, Pod Kasztanami czy na Rynku spowodowało odsłonięcie brzydkich, zaniedbanych budynków. Tragedia wizerunkowa! (Mieszkanca Leżajska)*
- *Obecnie w Leżajsku jest mnóstwo prac remontowych. (...) Rynek, czy też plac przed MCK zamieniają się powoli w taflę betonu. Wydaje mi się, że z racji tego, że w tych miejscach nie będzie ani grama cienia, to po ukończeniu modernizacji (...) (szczególnie w upalne dni) będą świeciły pustkami. (Mieszkanca Leżajska)*
- *Przede wszystkim brakuje terenów zielonych, zbyt dużą powierzchnię zajmuje beton. Na dodatek w Sędziszowie Młp. są liczne place zabaw, jednak miejsc dla osób w moim wieku (20 lat) raczej nie ma. Pomimo zachowania skali ludzkiej, przestrzenie publiczne w moim mieście nie są zaprojektowane w taki sposób, aby człowiek czuł się w nich dobrze. (Mieszkanca Sędziszowa Młp.)*
- *Mało miejsc, w których młodzież może posiedzieć. (...) Spotkania młodzieży najczęściej odbywają się na skateparku, a po godzinie 22 przenoszą się na duży parking pod Inter Marche, gdzie nie ma ani ławek, ani dobrego oświetlenia. (Mieszkanca Przeworska)*
- *Młodzież nie ma miejsca na spotkania. (Mieszkanca Ropczyc)*
- *Są potrzebne miejsca, w których ludzie będą się poznawać i jednoczyć. (Mieszkaniec Sokołowa Młp.)*

6. PODSUMOWANIE

Opinie mieszkańców potwierdziły w znacznej mierze problemy zaobserwowane w przestrzeniach publicznych badanych miast. Transformacje są oceniane pozytywnie jedynie od strony modernizacji, odnowy nawierzchni i sprzętów. W wyremontowanych przestrzeniach brakuje elementów, które wpływałyby na poprawę kontaktów społecznych. Miejsca do spotkań okazały się szczególnie ważne dla mieszkańców. W dobie postępującej cyfryzacji społeczeństwa, tym bardziej wydaje się istotne, aby dbać o wzajemne relacje międzyludzkie.

Powtarzalny schemat usuwania zieleni miejskiej oraz zastępowanie jej wybrukowaną powierzchnią nie jest odpowiedzią na potrzeby mieszkańców. Stworzenie ogromnego placu pod imprezy miejskie nie spowoduje, że na co dzień będzie z niego korzystało dużo osób. Takie działania wymagają zaplanowania odpowiedniej kompozycji przestrzennej, której brakuje w zrealizowanych projektach. Uprzywilejowanie samochodów powoduje dodatkową izolację placów miejskich od pierzei zabudowy, wpływając negatywnie na bezpieczeństwo użytkownika oraz utrudniając korzystanie z usług.

Mieszkańcy oceniają pozytywnie miejsca, gdzie mogą się spotkać lub wypocząć. Najczęściej wskazywanymi przestrzeniami pod tym względem były tętniące życiem targowiska i zadbane parki miejskie z dużą ilością zieleni.

Przykład mieszkańca Ropczyc, starającego się o zapewnienie nowej przestrzeni publicznej dla dzieci ze swojego osiedla, pokazuje, że w małych miastach mieszkają ludzie pełni inicjatyw. Wyniki ankiety potwierdzają, że społeczność jest gotowa do podjęcia dyskusji. Poznanie opinii mieszkańców umożliwia uwzględnienie ich faktycznych potrzeb w procesie planowania zagospodarowania przestrzennego. Przykłady partycypacji społecznej są dowodem pozytywnego wpływu na kształtowanie przestrzeni publicznych. Warto zatem podejmować dialog z mieszkańcami, aby małe miasta miały szansę być ośrodkami tętniącymi życiem, realizującymi wyższe potrzeby społeczeństwa.

BIBLIOGRAPHY

- Basaj M. Instrumenty partycypacji społecznej w teorii i praktyce zintegrowanego zarządzania miastem, *Acta Universitatis Nicolai Copernici Zarządzanie X, Zeszyt 413*, s. 279-288, Toruń 2013
- Gargała M., Lichołai L., Pisarek M., Kierunki przekształceń rynków małych miast Podkarpacia wynikające z nowych trendów gospodarowania przestrzenią. *Problemy Ekologii Krajobrazu. Wybrane zagadnienia problematyki gospodarowania przestrzenią. Tom XXXVII*, s. 59-69, Biała Podlaska 2014
- Gawroński H., Konsultacje społeczne jako forma partycypacji w zarządzaniu strategicznym jednostkami samorządu terytorialnego, *Współczesne Zarządzanie - Kwartalnik Środowisk Naukowych i Liderów Biznesu*, nr 1, s. 24-37, Wrocław 2010
- Gehl J. *Miasta dla ludzi*, Wydawnictwo RAM, Kraków 2014
- Groeger L., Udział społeczny a zrównoważony rozwój przestrzeni miejskiej. *Studia Miejskie*, 2012, tom 5, s. 58-76, Uniwersytet Opolski, Opole 2012
- Guranowska-Gruszecka K. Partycypacja społeczna jako narzędzie planowania rozwoju miasta, *Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula*, 61 (4) *Architektura*, s.5-17, Warszawa 2018
- Hausner J. (red.), *Komunikacja i partycypacja społeczna: poradnik*, Małopolska Szkoła administracji publicznej akademii ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1999
- Lorens P., Martyniuk-Pęczek J. *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Wydawnictwo Urbanista, Gdańsk 2010
- Mantey D., *Zintegrowane zarządzanie miastami i obszarami metropolitalnymi*, „Infos”, nr 4 (141), Warszawa 2013
- Montgomery Ch. *Miasto szczęśliwe. Jak zmienić nasze życie, zmieniając nasze miasta*. Wysoki Zamek, Kraków 2021
- Plac targowy w Sędziszowie Małopolskim. <http://spropczyce.pl/page/show/2254,-plac-targowy-w-sedziszowie-mlp-oficjalnie-otwarty>, publikacja: 04-02-2019. dostęp 30.08.2021r.
- Sadik-Khan J., Solomonow S. *Walka o ulice. Jak odzyskać miasto dla ludzi.*, Wysoki Zamek, Kraków 2021

AUTHOR'S NOTE

Assisant in Department of Architectural Design and Engineering Graphics, Department of Architectural Design and Engineering Graphics of Rzeszów University of Technology and designer of residential, commercial, public and interior architecture. Areas of scientific interest: processes of shaping and changing public spaces, the social dimension of shaping public space, regional architecture.

O AUTORZE

Asystent w Zakładzie Projektowania Architektonicznego i Grafiki Inżynierskiej, Wydział Budownictwa, Inżynierii Środowiska i Architektury Politechniki Rzeszowskiej, a także projektantka architektury mieszkaniowej, handlowej, publicznej oraz architektury wnętrz. Obszary zainteresowań naukowych: procesy kształtowania oraz zmian przestrzeni publicznych, społeczny wymiar kształtowania przestrzeni publicznych, architektura regionalna.

Contact | Kontakt: b.ras@prz.edu.pl